

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

*Матеріали Всеукраїнських науково-практичних конференцій
“Проблеми інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”*

м. Київ, МАУП, 20 травня 2006 р.,

*“Концептуальні засади формування стратегії
соціально-економічного розвитку України”*

м. Київ, МАУП, 25 жовтня 2006 р.

Київ 2007

ББК 65.9(4УКР)-1я43
С91

Відповідальний редактор *В. М. Чирков*
(видання здійснене в рамках проекту “Наукові праці МАУП”)

Сучасні проблеми розвитку економіки України: Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. “Пробл. інтеграції економіки України в ЄС і вступ до СОТ”, м. Київ, МАУП, 20 трав. 2006 р., “Концепт. засади формування стратегії соц.-екон. розвитку України”, м. Київ, МАУП, 25 жовт. 2006 р. — К. : МАУП, 2007. — 340 с.: іл. — Бібліогр. в кінці статей.

ISBN 978-966-608-757-0

Розглядаються проблеми розвитку України у зв’язку зі вступом до Світової організації торгівлі. Пропонуються шляхи реформування економіки країни в умовах ринку. Висвітлюються проблеми державного регулювання економіки.

Для науковців, освітян, менеджерів різних рівнів управління і для всіх, хто цікавиться проблемами менеджменту й розвитку управлінської думки в Україні.

ББК 65.9(4УКР)-1я43

ISBN 978-966-608-757-0

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2007

Зміст

<i>Вступ</i>	7
Розділ І. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ У ЗВ'ЯЗКУ ЗІ ВСТУПОМ ДО СВІТОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ТОРГІВЛІ	9
Горбань С. Ф., Чумак О. В. <i>Напрями інноваційного розвитку України в контексті вступу до Європейського Союзу</i>	10
Петрова А. Е. <i>Ближневосточная модель внешнеторговой политики и торговля Украины со странами Ближнего Востока</i>	18
Бовтрук Ю. А. <i>Вплив створення Європейського валютного союзу та запровадження валюти євро на економіку України</i>	22
Сергієнко О. М. <i>Економічні тенденції розвитку України в умовах вступу до СОТ</i>	29
Макаровська Т. П. <i>Інформаційна безпека України як передумова її вступу до СОТ</i>	37
Малиш Н. А. <i>Проблеми науково-технологічного розвитку України в межах європейського дослідницького простору</i>	43
Фещенко О. Л. <i>Формування ефективних пропорцій промисловості в умовах інтеграції України в ЄС</i>	48
Ватченко А. Б., Мосияш А. Л. <i>Планирование в интеграционных процессах предприятия</i>	60
Гречишкіна О. О. <i>Проблеми та перспективи розвитку національної банківської системи в контексті вступу до Європейського Союзу</i>	62
Копнов М. А., Авдєєва А. Н. <i>Проблеми міжнародної організації малого та середнього бізнесу і шляхи їх вирішення на основі впровадження інноваційних технологій</i>	66

С. Ф. ГОРБАНЬ

канд. техн. наук, доц.

Запорізький інститут МАУП

О. В. ЧУМАК

старш. викл.

Запорізький національний технічний університет

НАПРЯМИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ВСТУПУ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

З огляду на євроінтеграційну спрямованість державної політики в усіх сферах діяльності проведено дослідження проблем і напрямів розвитку сучасних інноваційних процесів в Україні, сформульовано основні завдання формування національної інноваційної системи.

Поглиблення інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя, розширення всебічних міжнародних економічних зв'язків є домінуючою тенденцією сучасного стану розвитку світового господарства. Після проголошення незалежності одним із пріоритетних завдань для України стала інтеграція у світову економіку, зокрема в Європейський Союз. Це можливо лише за умови динамічного розвитку національної економіки; формування в країні стійкої, відкритої до зовнішнього світу господарської системи, заснованої на організації та впровадженні сучасних новітніх технологій; відкритості країни до іноземних інвестицій; можливості швидко та вчасно адаптуватися до змін у міжнародному господарському житті. Важливим кроком для України на цьому етапі є перехід до інноваційного типу розвитку, що неможливо без кардинальних змін в усіх галузях господарювання.

Проблема створення і використання нововведень та інновацій у виробничих процесах є актуальною на всіх етапах розвитку суспільства. У сучасних умовах актуальність формування та підвищення ефективності функціонування ринку нововведень

значно зростає у зв'язку з інтенсивним використанням природних ресурсів, виникненням нових глобальних світових проблем і прискореним збільшенням потреб суспільства. Це потребує органічної інтеграції науки і виробництва, розробки і реалізації стратегії інноваційного маркетингу та формування прогнозів, створення і впровадження високих науково-технічних технологій.

Дослідження цієї проблематики знайшло відображення у працях багатьох учених, серед них В. П. Александрова, Ю. М. Бажал, Л. К. Безчасний, В. М. Геєць, О. О. Лапко, І. І. Лукинов, Б. А. Малицький, О. П. Сологуб, А. О. Фісун, С. І. Соколенко, Д. М. Черваньов та ін.

Метою дослідження є виявлення рівня і перспектив розвитку інноваційних процесів в українському суспільстві на сучасному етапі, шляхів і напрямів їх удосконалення в контексті обраного курсу на євроінтеграцію.

Поглиблення інтернаціоналізації та глобалізації господарського життя, розширення всебічних міжнародних економічних зв'язків є домінуючою тенденцією сучасного етапу розвитку світового господарства. Ще жодній країні не вдалося створити ефективну й збалансовану економіку, ізолювавшись від світового економічного простору. Після проголошення незалежності одним із пріоритетних завдань для України стала її інтеграція у світову економіку, яка зумовлюється тим, що модернізація економіки, залучення масштабних іноземних інвестицій, новітніх технологій можливі лише за умови формування в країні стійкої, відкритої до зовнішнього світу господарської системи, органічного включення її в систему глобального поділу праці.

Аналіз національних інноваційних систем різних держав дає можливість визначити деякі загальні закономірності та основні тенденції інноваційної діяльності, а саме: зростання залежності виробництва товарів і послуг від наукових знань і технологій; збільшення кількості розробників нових знань; зростання залежності інноваційної динаміки від успішної взаємодії між науковими установами та підприємницьким сектором; розвиток взаємодії між фірмами; поширення нових технологій, організаційні зміни у системі управління.

Основними елементами інноваційної системи є комплекс інститутів, що беруть участь у виробництві, переданні і викорис-

танні знань; фірми та утворені ними мережі й комунікації; наукова система; елементи ринкової інфраструктури; макроекономічна політика і форми державного регулювання; система освіти й професійної підготовки; товарні ринки, ринки факторів виробництва, ринки праці; система освіти й професійної підготовки; товарні ринки, ринки факторів виробництва, ринки праці; система фінансування інновацій.

В Україні національна інноваційна система формується під впливом об'єктивних факторів: наявності природних і трудових ресурсів, географічного розташування, особливостей історичного розвитку, наявності інститутів держави й форм підприємницької діяльності.

Основними завданнями формування національної інноваційної системи України, заснованої на зв'язку підприємств, науково-технічної сфери та інноваційної інфраструктури, мають бути такі: використання різних форм власності при проведенні досліджень, комерційна реалізація науково-технічних досліджень, раціональне співвідношення фундаментальних і прикладних досліджень, інтеграція університетської та корпоративної наук, використання наукових знань в економічній діяльності, інституціональні перетворення, що передбачають створення інноваційної інфраструктури.

Можна окреслити такі основні фактори та недоліки розвитку національної інноваційної системи України: відрив науки від господарської практики; відсутність механізмів оцінювання ефективності державних науково-технічних програм; фінансування переважно організацій, а не пріоритетних напрямів наукової діяльності; спонтанне ініціювання інновацій, відсутність бізнес-планів, орієнтація на внутрішні джерела фінансування; контроль за реалізацією інновацій у промисловому виробництві без участі економічних служб; недосконалість законодавчої бази в частині стимулювання інноваційної діяльності; відсутність інноваційної структури та механізмів комерціалізації результатів завершених науково-технічних розробок; недостатній розвиток малого й середнього інноваційного підприємництва.

Україна може посісти належне місце в Європі і світі за умови опанування інноваційного шляху розвитку, що передбачає перенесення акценту з науково-технічних рішень на використання принципово нових прогресивних технологій, перехід до випуску

високотехнологічної продукції, нові організаційні та управлінські рішення в економічній діяльності. Важливу роль повинні відігравати галузі, що ґрунтуються на “високих технологіях”, а також галузі, які безпосередньо задовольняють потреби людей.

Україна сьогодні має низку виробництв, які здатні до ефектвної міжнародної конкуренції: виробництво ракетно-космічної техніки та літаків (за показниками розвитку яких Україна входить до десятки країн світу), суден, продукції харчової промисловості (яка вже “тримає” 94 % ринку України, хоча 10 років тому ситуація була майже протилежною), текстильної промисловості (країни ЄС разом із США сьогодні очолюють список провідних імпортерів її продукції).

Інноваційна модель не може бути просто скопійована, а має враховувати національні особливості, традиції, звичаї і бути спрямованою на вирішення власних економічних, соціальних, політичних проблем і сприяти виходу країни з кризи.

З цією метою необхідно взяти таких заходів: приведення системи правового захисту об’єктів інтелектуальної власності у відповідність з міжнародними нормами, введення її в господарський обіг і розширення таким чином експортного потенціалу держави; зміна патентного законодавства та приведення його у відповідність з вимогами сучасних економічних відносин між новими підприємницькими структурами; орієнтація фінансово-податкової системи і кредитної політики на потреби підтримки інноваційного характеру економіки; впровадження заходів щодо стимулювання участі комерційних банків в інноваційному процесі; застосування програмно-цільового підходу до фінансування розвитку академічного, освітянського і виробничого секторів наукової сфери; впровадження ринкових механізмів підтримки досліджень і розробок, розширення участі малого і середнього бізнесу в науково-технічному та інноваційному розвитку; забезпечення залучення іноземного капіталу у вільні економічні зони України, де можуть бути створені інноваційні підприємства; залучення вільних капіталів приватних осіб у спеціалізовані інноваційно-інвестиційні фонди; залучення іноземних джерел фінансування для реалізації спільних міжнародних наукових проєктів, допомоги вітчизняним ученим; розвиток інноваційної інфраструктури [4, 57].

Наближення до європейських технологічних стандартів неможливе без пріоритетного фінансування науки. Однак бюджетні витрати на науку за роки незалежності скоротилися більш ніж у 30 разів і до 2004 р. не підвищувалися більш ніж на 0,4 % ВВП (у 2004 р. — 1,7 %), тоді як у США — на 3,8 %, Німеччині — 3,5 % їх ВВП, який набагато вищий, ніж в Україні. Витрати на інновації в Україні становлять близько 1 % ВВП.

У розвинених державах 10 % витрат на науку припадає на фундаментальні дослідження, 40–60 % — на конструкторсько-технологічні розробки, а 30–50 % — на впровадження у виробництво та закріплення товарів на ринку (дизайн, реклама, маркетинг). В Україні витрати на наукову діяльність розподілені так: фундаментальні дослідження — 60 %, конструкторсько-технологічні розробки — 15–20 %, виробництво дослідницьких зразків — 5–10 %, впровадження у виробництво та просування товарів на ринок — 10 %. Таке фінансування науки змушує її працювати на зарубіжні фірми [2, 100].

Найважливішою складовою інноваційної системи повинна стати наука на чолі з Національною академією наук, яка формує науково-проектну політику в країні і здійснює координацію науково-дослідних розробок. Завдяки координації науково-дослідних розробок здійснюється тісна взаємодія фундаментальних і прикладних досліджень, які виконуються Національною академією наук, вузами та іншими наукоємними структурами.

Враховуючи, що головним завданням вузів є підготовка висококваліфікованого сегмента ринку праці, вони не можуть бути головними розробниками глобальних наукових проблем, які передбачають фундаментальні та прикладні дослідження. Для підвищення ефективності науково-дослідних розробок, які проводяться фахівцями вузів, передусім ученими з кандидатськими і докторськими ступенями, необхідно створити сприятливі умови для досліджень у межах науково-дослідних інститутів, секторів, лабораторій за окремими напрямками, до розробки яких залучалися б здібні студенти і аспіранти.

Передумовою створення ринку нововведень у країні є не тільки підготовка вчених, спеціалістів високої категорії, а й розвиток наукоємних організацій з необхідним забезпеченням їх засобами для досліджень і експериментів та інформаційними технологіями. Світова практика управління інноваційною діяль-

ністю підтверджує доцільність організації технопарків з їх структурними підрозділами (інкубаторами, центрами, інжинірингами), венчурних фондів, промислово-фінансових груп, консалтингових фірм, лізингових центрів, підприємств малого та середнього бізнесу тощо.

Розвиток інноваційного потенціалу потребує тісної взаємодії науково-проектних і виробничих сфер суспільної діяльності. Результатом такої взаємодії мають бути створення нововведень, які повинні орієнтуватись на реальне впровадження у виробництві. Підґрунтям такої орієнтації є вивчення попиту підприємств на нове устаткування, нові ресурсозберігаючі технології, здатні забезпечити виготовлення конкурентоспроможної продукції. У цьому полягає органічне поєднання системи “наука — виробництво”. Цьому має сприяти створення комплексної державної програми економічного зростання, інструментами якої є фінансово-кредитна, податкова, цінова, інвестиційна та амортизаційна сфери політики, спрямовані на інтенсифікацію інноваційної діяльності.

Інтенсивний розвиток інноваційного процесу потребує активного фінансування всіх етапів їх створення і деяких додаткових витрат для вдосконалення організації виробничих процесів у період їх використання з метою отримання максимальної віддачі раніше вкладених інвестицій. Левову частку інвестиційних витрат на науково-проектні розробки у високорозвинених країнах несе державний бюджет (ліміт усіх витрат на науку в Україні становить 1,7 % в обсязі ВВП, що реально майже ніколи не виконується) [3, 38].

Досягнення конкурентоспроможності залежить від багатьох чинників, а саме від довгострокової політики у сфері підготовки висококваліфікованих кадрів, прискореного розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, біотехнологій і нанотехнологій, інноваційної політики, зростання ролі інвестицій в науку, освіту, охорону здоров'я, розвиток творчого потенціалу людини, пожвавлення малого та середнього бізнесу.

Світовою практикою доведено, що інвестиції в людський капітал — найефективніші. Саме цим зумовлюється якість економічного зростання, яку можна спостерігати в розвинених країнах. Зокрема, в Західній Європі цей компонент забезпечує близько 75 % приросту національного багатства. Тобто нині на

перше місце виходять інтелектуальні ресурси. На жаль, за останні 15 років вони зазнали певної руйнації — втрачаються кадровий потенціал, високий статус професора і вченого, якісні параметри роботи вищих навчальних закладів. Багато підприємств зазнають сумніву щодо кваліфікації підготовлених спеціалістів. Разом з тим Україна ще й сьогодні характеризується високорозвиненим інтелектуальним потенціалом (за відносною кількістю осіб з вищою освітою входить до першої десятки розвинених країн світу). Ефективне використання цього потенціалу вже у найближче десятиліття могло б забезпечити високе зростання економіки, входження нашої держави до групи європейських країн-лідерів за соціально-економічним розвитком. Проте цей потенціал практично не трансформується у виробництво. Має місце й нераціональне використання інтелектуального потенціалу. Останнім часом виник перекис між об'єктивним попитом і пропозицією. Надзвичайно стрімко зростає кількість студентів. Проте підготовка фахівців з вищою освітою III–IV рівнів акредитації не узгоджується з підготовкою кадрів у вищих навчальних закладах I–II рівнів, а також з підготовкою працівників масових професій, як в усіх країнах світу. Тобто сьогодні у вищій школі відбувається стихійний процес, що призводить до значних втрат ресурсів. Держава практично втратила мікроелектроніку, напівпровідникову промисловість. Понад 90 % продукції, що виробляється промисловістю України, не відповідає сучасному науково-технічному рівню і на світовому ринку наукоємної продукції контролює лише 0,1 % загального обсягу. Тому для України проблема формування та раціонального використання інтелектуальних ресурсів є однією з найгостріших [1, 71–72].

Проведений аналіз показує, що в Україні формування національної інноваційної системи перебуває на початковій стадії, але є всі підстави для успішного її розвитку. Пріоритетними напрямками інноваційної діяльності при цьому можуть стати формування нормативно-правової бази у сфері інноваційної діяльності та її адаптація до міжнародних норм і правил впровадження інноваційних програм; створення умов для збереження, розвитку та використання вітчизняного науково-технічного та інноваційного потенціалу; сприяння розвитку інноваційної інфраструктури; підвищення інтелектуального та освітнього рівнів

трудового потенціалу країни; збереження взаємодії науки, освіти, виробництва, фінансово-кредитної сфери в розвитку інноваційної діяльності; комерційна реалізація науково-технічних досягнень; збалансованість технічної та економічної сторін інновацій.

Література

1. Данилишин Б., Куценко В. Інтелектуальні ресурси в економічному зростанні: шляхи поліпшення їх використання // Економіка України. — 2005. — № 8. — С. 71–79.
2. Кухарская Н. Украина и Европейский Союз // Мировая экономика и международные отношения. — 2005. — № 1. — С. 100–106.
3. Фісун А. О. Сучасні проблеми формування конкурентоспроможної національної економіки з високим інноваційним потенціалом // Формування ринкових відносин в Україні. — 2005. — № 6 (49). — С. 33–40.
4. Шаповалова Л. А. Перехід України до інноваційної моделі розвитку як напрям інтеграції до світового господарства // Вісн. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. — 2005. — Вип. 73. — С. 56–58. — (Сер. “Економіка”).
5. Шарко М. Модель формування національної інноваційної системи України // Економіка України. — 2005. — № 8. — С. 25–30.